

**Forsvarsministerens tale om
”Dansk forsvars internationale rolle
i relation til menneskerettigheder”
Søndag den 1. maj 2005 på
Amnesty International’s landsmøde.**

Jeg vil gerne indlede med at sige tak til Amnesty International for indbydelsen til at være med her i dag på landsmøde 2005, hvor temaet er menneskerettigheder.

Jeg synes, at det er en ære at være inviteret som gæstetaler på dette landsmøde. Det viser også, hvor vigtigt det er med dialog mellem statslige aktører og interesseorganisationer om så vigtige emner som menneskerettigheder.

Da jeg tiltrådte som forsvarsminister den 24. april 2004, forventede jeg at jobbet som forsvarsminister var af traditionel karakter. I slutningen af april kom sagerne fra Abu Ghraib fængslet om mishandling og tortur af irakiske fanger på forsiden af alverdens aviser. Dette medførte en diskussion herhjemme om, hvorvidt tortur kan gradbøjes.

Siden da har der været stor fokus på Genève-konventionerne, og i perioden siden min tiltrædelse har jeg beskæftiget mig en del med overholdelsen af Genève-konventionerne.

Jeg vil gerne understrege her, at Regeringen ser med stor alvor på de krænkelser af den humanitære folkeret og af menneskerettighederne, som har fundet sted i Irak. Regeringen har gentagne gange fordømt overgreb og tortur på fanger. Der er ikke nogen acceptabel forklaring eller undskyldning for krænkelser af den humanitære folkeret. Tortur kan ikke gradbøjes. Der er ikke noget ”Tortur Light” begreb.

Så sent som i torsdags deltog Udenrigsministeren i en forespørgselsdebat i Folketinget om USA’s brud på international humanitær ret. Her blev det slået fast, at alle lande, der er bundet af folkeretlige regler under væbnede konflikter naturligvis, skal overholde disse. Det gælder også USA.

USA er ikke i tvivl om den danske regerings holdning. Regeringen har således i relation til fangerne i Guantanamo gentagne gange understreget overfor USA, at tidsubegrænset tilbageholdelse er uacceptabel.

Det blev også fremhævet, at når det gælder formodede overtrædelser af de humanitære folkeretlige regler, er det sådan, at det i første række er op til de nationale kontrolsystemer at håndtere sådanne sager. Derfor er spørgsmålet om tillid til kontrolsystemerne i de enkelte lande af stor og afgørende betydning i denne sammenhæng. Og regeringen har tillid til det amerikanske demokratiske system og retssystem. USA er - som Danmark - en retsstat med demokratiske kontrolmekanismer og et velfungerende retssystem.

Dagspressen har gennem den seneste tid haft en del indlæg, der anbefaler, at ordet "tortur" skrives ind i dansk lovgivning herunder ikke mindst i den militære straffelov.

En revideret militær straffelov er i øjeblikket ved at blive behandlet i Folketinget. Der har også fra de politiske partier været rejst spørgsmål, om ikke FN's Torturkonvention skal inkorporeres i dansk lovgivning, herunder indarbejdes i den militære straffelov.

Regeringens holdning på dette punkt er klar. Tortur er allerede forbudt.

En inkorporering vil ikke ændre den gældende retstilstand, hvor tortur allerede er kriminaliseret.

Det centrale i forhold til spørgsmålet om torturforbuddet og militært personel er efter min opfattelse ikke, om der er indarbejdet en bestemmelse i lovgivningen, men derimod at den enkelte soldat, det være sig menig eller befalingsmand, er fuldstændig på det rene med, hvad tortur er. Hvad den enkelte soldat må og ikke må.

Med henblik på yderligere at understrege dette forhold har jeg bedt forsvarrets myndigheder om at udarbejde en intern bestemmelse, som understreger og indskærper torturforbuddet, og som med henvisning til de relevante konventioner nærmere beskriver tortur. Denne henvisning er en del af det lovforberedende arbejde, og der er således sendt et klart signal, der forpligter forsvaret til at lave

en intern bestemmelse. Herved har vi i forsvaret sat fokus på implementeringen af forbuddet mod tortur.

Der vil også i en sådan bestemmelse blive angivet nogle praktiske eksempler på, hvad der er tortur og suppleret med, hvilke straffebestemmelser sådanne handlinger vil kunne være omfattet af. De henvendelser og synspunkter, som vi har modtaget fra NGO'er, herunder Amnesty International om spørgsmålet, vil naturligt indgå i udarbejdelsen af en sådan bestemmelse.

En sådan bestemmelse vil fremadrettet indgå i uddannelsen af forsvarets personel og hermed være medvirkende til en effektiv implementering af forbuddet mod tortur.

Det er væsentligt at huske på i den debat, der er om den humanitære folkeret, at vi - regeringen og NGO'er - modsat af, hvad man nogle gange kan få indtryk af, er i samme båd. Regeringen arbejder også for fremme af demokrati, frihed og menneskerettigheder. Og dialogen med jer om disse emner er både spændende og vigtig for en fortsat udvikling på området.

Som forsvarsminister føler jeg, at jeg har en særlig forpligtelse i forhold til disse spørgsmål. Menneskerettigheder og den humanitære folkeret spiller nemlig en stadig større rolle i den internationale retsorden og debat. Dette gælder særligt i relation til forsvarets aktiviteter og i relation til forsvarets internationale indsats.

Min holdning til den humanitære folkeret og menneskerettigheder er naturligvis præget af, at jeg har været ude som FN Observatør i Mellemøsten i et år under den første Golf-krig.

Det grundlæggende mål med dansk sikkerheds- og forsvarspolitik er ikke kun at fremme Danmarks frihed, sikkerhed, interesser og velstand. Det er også et grundlæggende mål at fremme normative værdier, som: et internationalt retssamfund, menneskerettigheder og demokrati.

Fremme af international fred og sikkerhed, bl.a. gennem forebyggelse af konflikter og krig, fredsbevarelse og fredsskabende aktiviteter samt stabilitetsfremmende foranstaltninger er derfor en af forsvarets kerneopgaver.

Det talte ord gælder

Forsvaret bliver herved et væsentligt virkemiddel i en aktiv dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik med henblik på en fredelig udvikling i verden med fremme af demokrati, frihed og menneskerettigheder.

Sidste år indgik hovedparten af folketingets partier det nye forsvarsforlig for perioden 2005-2009, som medfører, at Danmark forøger antallet af deployerbare danske styrker væsentligt.

Forliget betyder, at forsvaret med udgangen af 2009 hurtigt og fleksibelt kan opstille og udsende styrker i internationale operationer samt opretholde udsendte kapaciteter svarende til ca. 2.000 soldater.

Danske soldater deltager allerede i dag i mange operationer verden over. Med det nye forsvarsforlig kommer vi til at se vores soldater flere steder. Vi har soldater på Balkan, i Irak, i Afghanistan og i torsdags besluttede et enigt Folketing at sende soldater til Sudan.

Det er vigtigt at holde sig for øje, at danske soldater ikke kun løser militære sikkerhedsopgaver. De bidrager også til at omstille samfund som det i Irak og det i Afghanistan til demokratiske samfund og til retsstater, hvor frihed og menneskerettigheder er væsentlige elementer.

Jeg kan fortælle, at jeg for nylig var i Afghanistan for at drøfte muligheden for indgåelse af en aftale med de afghanske myndigheder om behandling af tilbageholdte. Jeg har på baggrund af drøftelser med den afghanske præsident og forsvarsminister fremsendt udkast til en sådan aftale. Det er mit håb, at aftalen vil kunne danne præcedens. Jeg er enig i, at et stykke papir ikke er tilstrækkeligt. En aftale må nødvendigvis følges op af efterfølgende tilsyn.

Den danske mission i Irak, hvor både soldater og politi indgår, har som en central opgave at opbygge irakiske sikkerhedsstrukturer. Formålet er, at irakerne gradvis kan overtage en større rolle for varetagelsen af sikkerheden i landet og i sidste ende få det fulde ansvar for opretholdelse af sikkerhed og stabilitet. I denne uddannelse lægges der ikke alene vægt på de sikkerhedsmæssige aspekter i uddannelsen. Danske soldater og politifolk lægger vægt på, at respekt for menneskerettigheder og demokratiske retsprincipper indgår som en integreret del af uddannelsen. Både den formelle, men i lige så høj grad i forbindelse med den løbende dialog med de irakiske

sikkerhedsstyrker og det irakiske politi. Den danske styrke påtaler overtrædelser af menneskerettigheder og humanitær folkeret. Dette skete f.eks. i forbindelse med det dødsfald, der fandt sted i det irakiske politis varetægt efter en fælles operation den 10. april, hvor også danske styrker havde deltaget.

Jeg vil derfor gerne understrege, at overholdelse af menneskerettigheder er et væsentligt element i den indsats, som dansk forsvar og politi yder i Irak i forbindelse med træningen af irakisk politi og sikkerhedsstyrker.

Forsvarets forøgede internationale engagement betyder naturligvis også, at vi er meget opmærksomme på, at vores soldater på alle niveauer er klar over, hvordan de skal agere, når de er udsendt.

Alverdens regler er ikke noget værd, medmindre de efterleves. Jeg plejer at sige, at hvis bare de regler, der eksisterer i konventioner og anden international lovgivning blev overholdt, så ville verdenen være et bedre sted at være. Jeg er derfor enig i det tema, der blev slået an på den seneste internationale Røde Kors Konference, om at der må sættes fokus på implementering af folkeretten. Det må bare ikke være en sovepude, der fører til regler, der er udtryk for laveste fællesnævner.

Forsvaret har et stort ansvar i den forbindelse. Vi befinder os ofte i situationer og i områder, hvor menneskerettigheder og humanitær folkeret trædes under fode. En af de værste ting, som en soldat kan komme ud for, er at være vidne til overgreb uden at kunne gribe ind. Derfor lægger jeg også vægt på, at soldaterne får et robust mandat, der autoriserer ret til at gribe ind i situationer, hvor der begås overgreb.

Forsvaret gør også meget ud af at uddanne vores soldater i krigens folkeret. Der gennemføres undervisning i krigens folkeret for alle vore soldater i overensstemmelse med den enkelte soldats funktionsniveau.

Det er vigtigt, at overholdelsen af krigens folkeret opfattes som en integreret del af en militær operation. Krigens folkeret er ikke en begrænsning. Det er en ramme for operationen, hvis overholdelse er en grundlæggende forudsætning for at vende tilbage til en varig fred. Det er netop

værdier, som dem vi drøfter i dag, der er vores eget ståsted, og det er netop de værdier, som vi skal fremme.

Reglerne er komplicerede. Det kan være svært at omsætte reglerne til praksis for den enkelte soldat. Det er derfor vigtigt, at reglerne bliver tydeliggjort og øvet ikke kun teoretisk med også praktisk. Her spiller NGO'erne igen en vigtig rolle for forsvaret. Jeres deltagelse i øvelser er med til at skabe en realistisk ramme, der er et spejlbillede af den virkelighed, som vi træner til.

Overholdelse af krigens folkeret kan imidlertid ikke overlades til NGO'er eller folkeretsjuristerne i forsvaret. Et vigtigt element i implementeringen af krigens folkeret er det chefansvar, der er knyttet til reglerne. Dette indebærer dels et ansvar for at hindre og om nødvendigt standse overtrædelser af krigens folkeret. Dels et ansvar for at sikre, at medlemmer af de væbnede styrker får kendskab til deres forpligtelser i henhold til folkeretten.

Jeg har fanget de signaler, som blandt andet Amnesty International har sendt, og for at der ikke skal være tvivl om holdningen, har jeg så sent som i fredags stillet ændringsforslag til lovforslaget om den militære straffelov. Ændringsforslaget medfører, at en bestemmelse om ordrer fra overordnede tilnærmes den tilsvarende bestemmelse i statuten for Den Internationale Straffedomstol.

Samlet set synes jeg, at vores soldater får en god og relevant uddannelse i krigens folkeret. De er godt rustet, når de tager af sted. Dette tilskriver jeg naturligvis ikke alene den uddannelse, de får i krigens folkeret, men helt grundlæggende, at vi som danskere, hvad enten vi er civile eller militære, er præget af vore demokratiske holdninger og retsprincipper.

Det er også den holdning og indstilling, som vores soldater tager med sig, når de skal deltage i en fredsskabende eller fredsbevarende mission. Når soldaterne er ude for at løfte deres opgaver i en fredsskabende eller fredsbevarende mission, foregår dette sammen med soldater fra mange andre lande. Gennem dette samarbejde er danske soldater med til at præge og påvirke, hvordan opgaverne løses og dette sker i lyset af vores retsbevidsthed.

Det talte ord gælder

Igen i år har Danmark stået i spidsen for forhandlingerne om FN's Menneskerettighedskommissions årlige resolution mod tortur. Resolutionen mod tortur blev vedtaget enstemmigt af Menneskerettighedskommissionen den 18. april 2005.

I resolutionen er der på en række punkter opnået en styrkelse i forhold til tidligere resolutioner. Samtidig er det lykkedes at fastholde en bred opbakning bag resolutionen, som nu har 67 lande som medforslagsstillere.

Resolutionen fastslår blandt andet, at folkerettens forbud mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf er ubetinget og ikke kan fraviges under nogen omstændigheder, at enhver påstand om tortur snarest skal efterforskes uvildigt og at enhver, som udfører, beordrer, tolererer eller ansporer til tortur skal holdes ansvarlig herfor og straffes alvorligt.

Jeg synes, at det er med til at understrege, at det er Danmarks ambition at være foregangsland i bestræbelserne for en "torturfri verden". Derfor skal man passe på med at lade diskussioner om symbollovgivning flytte fokus fra det overordnede mål - som både regering og NGO'er er enige om - nemlig at torturforbuddet er absolut. Tortur kan ikke gradbøjes.

Jeg vil gerne benytte dagen i dag til at udstede en invitation til Amnesty International til en konstruktiv dialog om, hvorledes vi bedst sikrer, at værdier som demokrati, frihed og menneskerettigheder bedst udbredes, ikke mindst i relation til den opgave som danske styrker løser i verdens brændpunkter.

Jeg vil gerne afslutningsvis give udtryk for, at jeg værdsætter Amnesty International's store indsats til beskyttelse af menneskerettighederne. Dette sagt både som forsvarsminister Søren Gade og som medborger Søren Gade.